

НЕЧИПОРЕНКО
Тетяна Дмитрівна
sittanya33@gmail.com

к.е.н., зав. навчально-методичної
лабораторії, Вінницький технічний
коледж

МУСЯТОВСЬКА
Людмила Йосипівна
ludmila.musiatovska@vtc.vn.ua

викладач, Вінницький технічний коледж

МУСЯТОВСЬКА
Олена Степанівна
domishkan.elena@gmail.com

викладач, Вінницький технічний коледж

УДК 336.145: 338.43

ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

INNOVATIVE COMPETENCE OF THE TEACHER OF FINANCIAL DISCIPLINES OF THE INSTITUTION OF PROFESSIONAL PRELIMINARY EDUCATION

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.5\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2021.5(1).3)

NECHYPORENKO Tetiana – PhD in Economics, head of the educational and methodical laboratory, Vinnytsia Technical College

MUSIATOVSKA Lyudmyla – lecturer, Vinnytsia Technical College

MUSIATOVSKA Olena – lecturer, Vinnytsia Technical College

Статтю присвячено інноваційній компетентності викладача фінансових дисциплін закладу фахової передвищої освіти. Розглянуто дефініції інноваційної компетентності в наукових джерелах, окреслено зміст і структуру цього феномена. Інноваційна компетентність розуміється як обов'язкова компетенція фахівця, без наявності якої унеможлиблюється ефективне виконання професійної діяльності особою, оскільки потребує від неї готовності до змін у зв'язку з постійними нововведеннями та модернізаціями, що відбуваються у суспільстві. Висвітлено сучасні тенденції розвитку фахової передвищої освіти та проаналізовано характер педагогічних технологій із використанням інноваційного інструментарію. На основі узагальнення тематичних досліджень і практики сформульовано окремі пропозиції до застосування інноваційної методики за досліджуванним профілем підготовки конкурентоспроможного фахівця.

* * *

The paper is devoted to the innovative competence of the teacher of financial disciplines of the institution of professional higher education. The definition of the concept of innovative competence in scientific sources is considered, the content and structure of this phenomenon are outlined. Innovative competence is understood as a mandatory competence of a specialist, without which it is impossible to effectively perform professional activities by a person, as it requires a willingness to change in connection with the constant innovations and modernizations taking place in society. The modern tendencies of development of professional higher education are covered and the character of pedagogical technologies with the use of innovative tools is analyzed. On the basis of generalization of thematic researches and practice separate offers concerning application of an innovative technique on a researched profile of preparation of the competitive expert are formulated. A review of current research suggests that the question of the importance and feasibility of introducing innovative pedagogical technologies in training to ensure a system of defined competencies of the modern specialist is axiomatic. The analyzed thematic literature sources show that the development of pedagogical technologies (content, nature, selection of tools) in the system of pedagogical science is proposed on the basis of the use of variable technologies. The innovative competence of the teacher is shown in the updated, more effective forms, ways, methods and, accordingly, qualitatively new results of educational activity which are received as a result of realization of innovations. More systematically innovative competence of the teacher is revealed in the content of components of its structure, which includes: social competence, motivational and value competence, theoretical and methodological competence, technological competence, information and communication competence, reflexive and regulatory competence.

Ключові слова: інноваційна компетентність, професійна підготовка, конкурентоспроможність випускника

Keywords: innovative competence, professional training, competitiveness of the graduate

ВСТУП

Провідна роль освіти у XXI ст. обумовлена різноманітними викликами сьогодення та вимагає від фа-

хівців розуміння науково-теоретичного простору, в якому формується сучасне поле освітніх парадигм і концепцій. Модернізація системи освіти пов'язується із запровадженням до освітнього середовища інновацій. Ди-

намічність змін в освіті ставить перед викладачами вимогу ефективно виконувати професійні функції в умовах інноваційного режиму діяльності закладів фахової передвищої освіти. Вважаємо, що саме компетентнісний підхід зміщує акценти в організації інноваційної діяльності закладів фахової передвищої освіти з процесу на результат.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційної компетентності викладачів закладів фахової передвищої освіти досліджено багатьма вітчизняними вченими, такими як: І. Андрушук, В. Арнаутова, В. Байденко, Н. Бабік, Н. Боритко, М. Бочарнікова, О. Браславська, Т. Волкова, А. Вербицький, А. Грітченко, Р. Гуревич, С. Демченко, І. Зимня, О. Кіріленко, О. Коберник, Н. Кузьміна, П. Лузан, А. Маркова, О. Муковіз, О. Овчарук, О. Пометун, А. Саранова, Н. Сергеева, С. Ткачук, О. Торубари, Г. Терещук, А. Хуторський, Л. Шевчук, В. Щербакова, С. Яшук та ін.; серед закордонних вчених виділимо В. Блума, Д. Брунера, Д. Елкінда, Н. Кантора, Х. Маркуса, Р. Стернера, В. Хутмахера. Однак, враховуючи цінність опублікованих праць науковців чимало питань залишаються дискусійними, що обумовило вибір теми та її актуальність.

МЕТА роботи – висвітлення інноваційної компетентності викладача як складової професійної підготовки конкурентоспроможного випускника в системі закладів фахової передвищої освіти.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі методологічну основу визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Актуальним стало реформування галузі фахової передвищої освіти (ФПО) через зміни вимог до якості кінцевого продукту. Підвищені вимоги до кваліфікації робітників, зумовлені міжнародною конкуренцією, потребами національного ринку праці пропорційні вимогам змісту і форм їхньої професійної підготовки. На сучасному етапі розвитку освіти необхідно не тільки зберегти сильною стороною системи ФПО, а й зробити її більш гнучкою й адаптивною, тобто такою, що відповідає запитам суспільства та ринку праці.

Професійна освіта є запорукою економічного зростання країни. Кадровий потенціал, трудові ресурси будь-якої держави формуються саме у сфері професійної освіти. Через це стратегія розвитку професійної освіти – це загальнодержавна й загальнонаціональна справа [2, с. 6].

Заклади фахової передвищої освіти недостатньо укомплектовані висококваліфікованими педагогічними кадрами, хоча контингент студентів ФПО педагогічно найбільш складний. За таких умов питання підготовки педагогічних працівників для системи ФПО набуває пріоритетного значення. Проблема фахової передвищої освіти загострилась у 2016 р., коли фінансування ЗФПО було передано на обласні бюджети. Критичні ситуації виникали в невеликих містах обласного значення, бюджети яких були не набагато більші, ніж потреба у фінансуванні ЗФПО. Враховуючи нарікання з

боку міських бюджетів на катастрофічну нестачу коштів, більшість цих закладів у регіонах опинилися на межі закриття [1, с. 36].

Новою точкою відліку в історії становлення сучасної фахової передвищої освіти стало прийняття Урядом України Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти до 2027 р. [4, с. 29]. Цей документ став початком реформування та оновлення традиційної професійної (професійно-технічної) освіти країни. Важливою є професійна підготовка компетентних фахівців, конкурентоздатних на ринку праці, які вільно володіють своєю професією.

Визначальна мета професійної освіти – це підготовка кваліфікованих, конкурентоздатних на ринку праці фахівців відповідного рівня і профілю, які мають високий рівень професійної компетентності, мають достатній практичний досвід роботи на виробництві, ефективно та успішно працюють за фахом відповідно до світових стандартів здатні переорієнтуватись на суміжні види діяльності, готові до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності [3, с. 10].

Відповідно іншого змісту потребує й фокус освітнього процесу, який зміщується у напрям забезпечення нових компетентностей. У загальну компетентність укладається вимога, що фахівці за цим профілем підготовки повинні бути носієм економічних та соціальних зрушень, уміти трансформувати свої професійні знання відповідно до потреб ринку праці, нових вимог суспільно-економічного середовища, комунікативними вміннями, цінностями демократичного суспільства тощо.

Огляд актуальних досліджень дозволяє стверджувати, що питання про важливість та доцільність впровадження інноваційних педагогічних технологій у професійну підготовку для забезпечення системи визначених компетенцій сучасного фахівця є аксіоматичним. Проаналізовані тематичні літературні джерела показують, що розвиток педагогічних технологій (зміст, характер, добір інструментальних засобів) у системі педагогічної науки (прикладна педагогіка) пропонується на основі використання варіативних технологій.

Загалом вітчизняні науковці розглядають ці процеси переважно виходячи з обґрунтування потреби змін до існуючої структури, стандартів та організаційних форм за певним напрямом підготовки та впровадженням новітніх засобів навчання. Науковцями пропонуються різні версії впровадження інформаційно-комунікаційних технологій із використанням інноваційних методів.

Так, наприклад, стосовно використання системних інноваційних технологій під час підготовки фахівців за досліджуваним напрямом, К.В. Бурко наводить аргументації, що «для результативного формування фахової компетентності майбутнього фахівця з фінансів необхідно постійно вдосконалювати професійну та викладацьку майстерність та використовувати форми активного навчання» [2, с. 15].

Розглядаючи проблематику формування інноваційного освітнього середовища, О.О. Загіка акцентує на тому, що «саме освітні технології, інтерактивні методи навчання, нестандартні форми педагогічної діяльності дозволяють організувати навчальну роботу в умо-

вах, наближених до реальних, дають очікуваний ефект» [2, с. 21].

Європейські вчені визначають поняття «компетентність» як динамічну комбінацію знань, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою / навчальною програмою; як набуті реалізаційні здатності особи до ефектної діяльності [4, с. 34].

Компетентність є результатом освіти, самоосвіти й саморозвитку викладача. На думку А. Маркової, професійно компетентною є така праця педагога, у якій на достатньому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість педагога, досягаються кращі результати у навчанні і вихованні. До того ж компетентність педагога визначається співвідношенням у реальній роботі професійних знань та умінь з одного боку, і професійних якостей – з іншого, у результаті чого складається цілісна картина професійної компетентності, яку можна покласти в основу вирішення багатьох практичних питань [3].

Відповідно до педагогічної енциклопедії, поняття «компетентність» містить у собі, крім суто професійних знань, умінь і навичок, такі якості, як ініціатива, співробітництво, здатність працювати у групі, комунікативні здатності, вміння вчитися, оцінювати, логічно мислити, відбирати й використовувати інформацію [1, с. 7].

Інноваційну компетентність розглядаємо як інтегральну характеристику, яка включає здатності з розроблення, освоєння та втілення інновацій у практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та уміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду.

З цієї позиції інноваційна компетентність викладача фінансових дисциплін є підсистемою його загальної професійної компетентності, тому має відображати загальні і специфічні вимоги, що висуваються до діяльності викладача на всіх етапах інноваційного процесу.

Інноваційна компетентність викладача структурно має охоплювати:

- зовнішні (мета, засоби, об'єкт, суб'єкт, результат) компоненти;
- внутрішні (мотивація, зміст, операції) компоненти здійснення інноваційної діяльності.

Сумарний зміст знань, умінь, навичок, що входять до складу інноваційної компетентності педагога, мають забезпечити ефективне здійснення ним усіх функцій інноваційної діяльності (гностичної, прогностичної, проєктувальної, конструктивної, комунікативної, організаторської).

Аналіз досліджень із педагогічної інноватики дозволив виділити найбільш загальні ознаки інноваційної компетентності викладача:

- особистісна спрямованість на освоєння нового, готовність до змін у способах діяльності, стилі мислення;
- суб'єктність цілепокладання, цілездійснення й самореалізації;
- чіткість професійної позиції, усвідомлення соціальної значимості інновацій, включення у соціальну творчість;
- відповідність складу компетентності структурі

інноваційної діяльності;

- ефективність способів реалізації системи знань, умінь, навичок на всіх етапах інноваційного процесу, здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач;

- цілісність сукупності компетенцій, що входять до інноваційної компетентності як системного утворення;

- високий рівень професіоналізму, який базується на осмисленні й вдосконаленні власного професійного досвіду.

Загалом інноваційна компетентність викладача проявляється в його авторській педагогічній системі. Критеріями оцінки інноваційної компетентності педагога виступають:

- індивідуальна готовність до прояву компетентності в стандартних і нестандартних ситуаціях;
- рівень адаптивності до нових соціальних умов та сучасних вимог професії;
- мотиваційно-ціннісне ставлення до інновацій;
- володіння системою теоретичних і практичних знань;
- досвід прояву компетентності в реальних ситуаціях педагогічного процесу;
- здатність творчо вирішувати професійні задачі, володіння сучасними педагогічними технологіями;
- рівень усвідомленості педагогом своїх знань, умінь, навичок, можливостей, необхідних для кваліфікованого здійснення інноваційної діяльності;
- саморефлексія й корекція власної інноваційної діяльності [2, с. 8].

Однією з інноваційних педагогічних технологій є методика PRES-formula, яка може застосовуватися для закріплення вивченого матеріалу, зокрема перевірки засвоєння матеріалу, винесеного для самостійної роботи студентів. Технологічність прийому полягає в тому, що студенти для підсумкового контролю на практичних заняттях готують короткий виступ, що складається з кількох взаємопов'язаних елементів.

В узагальненому вигляді вони структуровані так:

Position – позиція (у чому полягає ваш погляд), Reason – пояснення (на чому базуються ваші судження, аргумент на підтримку вашої позиції), Example – приклад (факти, що ілюструють ваш аргумент), Summary – резюме (висновок, що треба зробити, заклик до певних дій).

Підготовлене має за мету сформувати логіку студента з обґрунтування своєї позиції, вміння доводити правоту своєї позиції з використання фактів, що мають місце на практиці та сформулювати власний висновок. У такому виступі, що складається з декількох речень, студент чітко заявляє свою позицію, приводить тільки один аргумент, але він коректно сформульований і проілюстрований, та підтверджує правильність свого судження. За цих обставин студент не має можливості вимовляти порожніх фраз і обтічних виразів. Виступ із використанням PRES-formula займає одну-дві хвилини. Її зручно використовувати не тільки в ситуації, коли час, відпущений на дискусію, обмежений, а й коли завдання педагога – навчити студента відповідати по суті, не використовуючи розмитих фраз і неясних суджень [4, с. 27].

Узагальнено можна стверджувати, що головними перевагами інноваційних педагогічних технологій є

створення атмосфери співпраці за схемою: викладач-студент, студент-студент, студент-комп'ютер, студент-викладач. Під час практичного використання методики інтерактивного навчання для вивчення дисциплін професійного спрямування важливим є дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів із визначенням параметрів: результатів вивчення навчальної дисципліни (опис професійної компетенції студента з вивчення курсу); термінів виконання завдання, інтерактивних контактів із викладачем.

На наш погляд, найбільш затребуваним є вивчення інноваційної компетентності як необхідної складової будь-якої професійної діяльності, яка потребує від сучасного фахівця готовності швидко адаптуватися до змін, здатності якісно інтегрувати отримані знання в професію та вміння використовувати їх на практиці.

ВИСНОВКИ

Отже, інноваційна компетентність викладача розглядається як складова загальної професійно-педагогічної компетентності, зміст якої зумовлюється особливостями інноваційної діяльності, її суспільною значимістю, творчим характером та спрямованістю на неперервне творення нового, розвитку особистісного і професійного потенціалу педагога.

Інноваційні методи навчання об'єктивно сприяють підвищенню рівня засвоєння знань, вони розширюють пізнавальні можливості студентів, забезпечують їх активну участь у процесі навчання.

Список використаних джерел

1. Барабась Д., Джафаров Д., Шпак І. Освітні інновації

та їх імплементація в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. № 3. С. 35–54.

2. Бабік А. Формування фахової компетентності студента як синергетичний процес. *Український журнал освітніх досліджень та інформаційних технологій*. 2020. № 5(2). С. 5–25.

3. Калюшка Н.С. Закономірності та принципи формування інноваційної компетентності майбутніх вчителів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 2. С. 270–277.

4. Король В.П., Марущак О.В. Термінологічні аспекти формування професійної компетентності майбутнього фахівця. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2019. № 37. С. 21–427.

References

1. Barabas D., Dzhafarov D., Shpak I. Educational innovations and their implementation in Ukraine. *Scientific Bulletin of Odesa National Economic University*, 2019. № 3. pp. 35–54. (in Ukrainian).

2. Babik A. Formation of professional competence of the student as a synergetic process. *Ukrainian Journal of Educational Research and Information Technology*. 2020. № 5 (2). pp. 5–25. (in Ukrainian).

3. Kaliuzhka N.S. Regularities and principles of formation of innovative competence of future teachers. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2019. № 2. pp. 270–277. (in Ukrainian).

4. Korol V.P., Marushchak O.V. Terminological aspects of formation of professional competence of the future specialist. *Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*. 2019. № 37. pp. 21–427. (in Ukrainian).